

Recente roofvogelliteratuur

Rob G. Bijlsma

Amar A., Court I.R., Davison M., Downing S., Grimshaw T., Pickford T. & Raw D. 2012. Linking nest histories, remotely sensed land use data and wildlife crime records to explore the impact of grouse moor management on peregrine falcon populations. *Biol. Conserv.* 145: 86-94.

Het herstel van de Slechtvalk na uitbanning van allerlei gifsoorten in verliep in de UK niet overal hetzelfde. Het herstel was bijvoorbeeld trager, of trad in het geheel niet op, waar recreatieve jacht op sneeuwhoenders plaatsvond. Het bleek dat ook de reproductie van Slechtvalken die nabij heidevelden broedden waar op hoenders werd gejaagd, aanmerkelijk lager was dan waar geen hoenderbeheer werd toegepast (maar legsel- noch broedselgrootte verschilde, wat aangeeft dat beide typen terrein geschikt waren). Gekoppeld aan gegevens over natuurmisdaden bleek dat allemaal geen toeval te zijn. Hoenderbeheer staat gelijk aan uitroeien van rooftuig. Die Britse jachtopzichters kunnen er wat van! (arjun.amar@uct.ac.za).

Anadón J.D., Sánchez-Zapata J.A., Carrete M., Donázar J.A. & Hiraldo F. 2011. Large-scale human effects on an arid African raptor community. *Animal Conservation* 13: 495-504.

In Zuid-Mauretanië en Mali werden in 2004 wegtellingen van roofvogels gehouden. Met een snelheid van 50-70 km/uur telden ze alle roofvogels over een lengte van 3230 km. Ze zagen 15 soorten roofvogels, daarvan 1444 overwintersaars (7 soorten) en 59 lokale vogels (8 soorten). Verreweg de algemeenste soort was de Zwarte Wouw (1298 ex.), maar ik vermoed dat ze Geelsnavelwouwen zagen. Opmerkelijk was de bijna-afwezigheid van gieren; alleen de Aasgier werd gezien (met 31 ex.). Hun conclusies ten aanzien van het effect van mensen lijkt me aanzienlijk gekleurd vanwege hun wijze van tellen (wegen). (jdanadon@umh.es).

Anonymous 2012. Peregrine Falcon breeding on saltmarsh in southern England. *British Birds* 105: 278-279.

In 2011 werd op een kwelder in Zuid-Engeland een nest met drie eieren van een Slechtvalk gevonden. Tenminste één jong vloog uit.

Arts K., Fischer A. & van der Wal R. 2012. Common stories of reintroduction: A discourse of documents supporting animal reintroductions to Scotland. *Land Use Policy* 29: 911-920.

Aan de hand van onder meer de herintroductie van Zeearenden in Schotland laten de auteurs zien hoe de berichtgeving erover (wetenschappelijk zowel als populair, opzettelijk of niet) uiteindelijk gekleurd en vertekend raakt door eigenbelang en vooropgezette ideeën. Het aanzetten van de positieve kanten van een herintroductie, en het bagatelliseren cq. weglaten van de zwakke kanten, leidt tot een gecorrumpeerde discussie die beoogt politieke beslissingen te beïnvloeden. Voor wie de soap rond de Nederlandse korhoenders een beetje kritisch volgt, of voor hetzelfde geld rond Otters, is dat geen nieuw gezichtspunt. (koen.arts@hutton.ac.uk).

Audenaert T. & Dhollander J. 2012. Observatie bij een mislukt broedgeval van Wespandief in het Stropersbos te Stekene (O). *Natuur.oriolus* 78: 25.

Onder een nest werd op 18 juli 2010 een dood jong gevonden van c. 15-16 dagen oud. Het nest hing half uit de boom. Mogelijk een geval van predatie.

Bai M.-L. & Schmidt D. 2012. Differential migration by age and sex in central European Ospreys *Pandion haliaetus*. *J. Ornithol.* 153: 75-84.

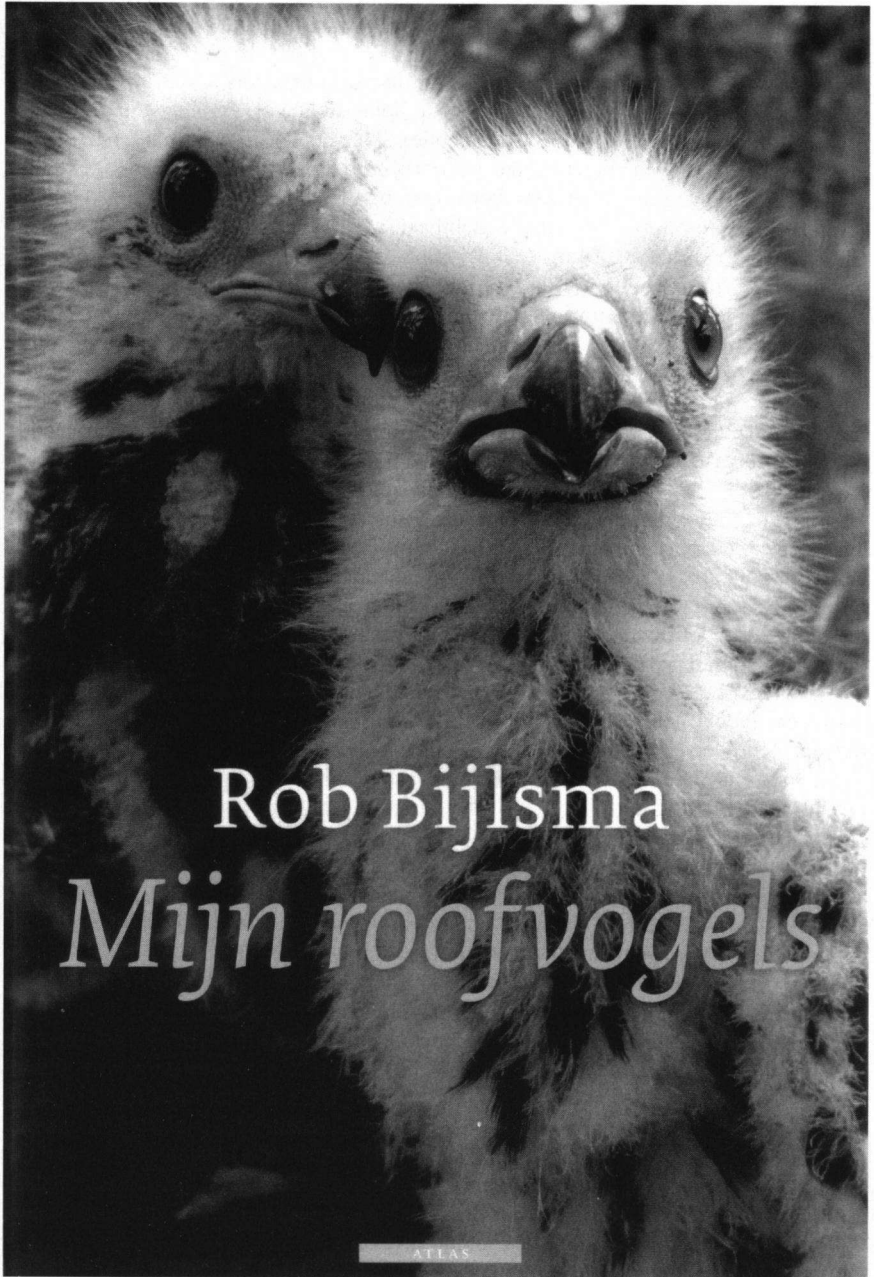
Duitse Visarenden geringd tussen 1980 en 2008 bleken in een brede waaier naar overwinteringsgebieden rond de Middellandse Zee en in West-Afrika te vliegen. In et najaar vertrokken de volwassen vrouwen eerder dan de mannen; de eerstejaars gebruikten een breed tijdvak. In het voorjaar waren het de mannetjes ouder dan drie jaar die het eerst terugvlogen naar de broedgebieden, successievelijk gevolgd door adulte vrouwen en tweedejaars vogels. Volwassen mannetjes overwinterden gemiddeld dichter bij de broedgebieden, namelijk in het westelijke Middellandse Zeegebied. Dat wordt in verband gebracht met de concurrentie om nestplaatsen. (schmidt@NABU-Vogelschutzzentrum.de).

Bakaloudis D.E., Iezekiel S., Vlachos C.G., Bontzorlos V.A., Papakosta M. & Birrer S. 2012. Assessing bias in diet methods for the Long-legged Buzzard *Buteo rufinus*. *J. Arid Envir.* 77: 59-65.

Op Cyprus werd gekeken naar het dieet van broedende Arendbuizerds, en wel door verschillende methoden met elkaar te vergelijken: directe waarnemingen aan de prooiaanvoer, braakballen, prooiresten op nesten en een combinatie van dat alles. Daaruit kwam het bekende verhaal: directe waarnemingen gaven het meest betrouwbare beeld, in braakballen werden verhoudingsgewijs meer vogels en minder hagedissen gevonden (kleine prooien sterk ondervertegenwoordigd), en in de prooiresten zaten vooral veel zoogdieren (gevolgd door resp. reptielen en vogels). De eerste methode is arbeidsintensief, en kan makkelijk een verkeerd beeld geven als de steekproeven klein zijn, een van beide geslachten de hoofdmoot van de prooiaanvoer voor zijn rekening neemt, en in hoofdzaak de grotere prooien naar het nest worden geslept. De combinatie braakballen en prooiresten leverde een goed overzicht van wat ze aanvoeren, vergelijkbaar met directe waarnemingen. (dimbak@teikav.ed.gr).

Bijlsma R. 2012. Mijn Roofvogels. Uitgeverij Atlas, Amsterdam. Gebonden, 415 pp. ISBN 978 90 450 2126 3. €29.95.

Wie wil weten wat iemand bezielt om zijn leven lang naar roofvogels te kijken, en dat ook nog eens nauwgezet bij te houden en op te schrijven, komt in dit boek aan zijn trekken. Een pleidooi voor het maken van eigen keuzes en niet aflaten. In korte hoofdstukken passeren vijftig onderwerpen de revue. Roofvogels inderdaad, maar ook ander vogels, mensen, autobiografische schetsen, particuliere gektes, andermans onderzoek... De hoofdstukken zijn alfabetisch gerangschikt, wat een chronologisch verhaal uitsluit. Erg is dat niet, want elk hoofdstuk kan afzonderlijk worden gelezen (indien zinnig zijn kruisverwijzingen toegepast). Deze indeling werd ingegeven door de opzet van de Mijn-serie bij Atlas, wat tevens de titel verklaart. Lezers van De Takkeling zullen sommige verhalen herkennen, maar altijd is er een ander wending aan gegeven, zijn gegevens toegevoegd, weggelaten of in een ander licht gezet. Met foto's, grafieken en enkele tabellen wordt de tekst ondersteund. Gebruikte bronnen en uitwijdingen zijn achterin samengevat.

Rob Bijlsma
Mijn roofvogels

ATLAS

Bildstein K.L. & Peterjohn B.G. 2012. The future of banding in raptor science. J. Raptor Res. 46: 3-11.

Ringen is lange tijd gebruikt om de demografie van roofvogels te ontrafelen (leeftijd waarop voor het eerst wordt gebroed, sterfte, levensduur) en verplaatsingen in beeld te brengen (trek, natale - en broeddispersie). Met de komst van zenders, loggers, vleugelmerken en kleurringen is dat behoorlijk op zijn kop gezet. Toch, gezien de eeuwlange ringhistorie, is het zaak het ringen van roofvogels voort te zetten, omdat daarmee lange-termijnveranderingen zichtbaar worden. (bildstein@hawkmtn.org).

Bohrer G., Brandes D., Mandel J.T., Bildstein K.L., Miller T.A., Lanzone M., Katzner T., Maisonneuve C. & Tremblay J.A. 2011. Estimating updraft velocity components over large spatial scales: contrasting migration strategies of golden eagles and turkey vultures. Ecology Letters 15: 96-103.

Op trek gebruiken Steenarenden bovenal stuwwinden langs bergketens, terwijl kalkoengieren bijna uitsluitend van thermiek gebruik maken. (bohrer.17@osu.edu).

Bosè M., Duriez O. & Sarrazin F. 2012. Intra-specific competition in foraging Griffon Vultures *Gyps fulvus*: 1. Dynamics of group feeding. Bird Study 59: 182-192.

Jonge Vale Gieren arriveerden later op voerplaatsen dan adulte, en vertrokken later. Waar in de buurt van de broedkolonie druk gevreten wordt, zijn jonge gieren waarschijnlijk gedwongen genoegen te nemen met voedselbonanza's van mindere omvang en kwaliteit. (olivier.duriez@cefe.cnrs.fr).

Briggs C.W. & Collopy M.W. 2012. Extra-pair paternity in Swainson's Hawks. J. Field Ornithol. 83: 41-46.

Onder zangvogels komt overspeligheid veel voor; meer dan 50% van de jongen kan door een ander mannetje dan de nestverzorger zijn verwekt. Bij niet-zangvogels ligt dat beduidend lager: gewoonlijk 0-10%. Deze studie naar het ouderschap van Swainsons Buizerds in Californië is gebaseerd op 142 succesvolle nesten (2008-10) met gemiddeld twee jongen per nest. In 19% van de territoria werden beide ouders gevangen (om bloed af te nemen); van 56 jongen werden bloedmonsters genomen (bij 19 paren). Van de 56 jongen bleken er drie van twee territoria buitenechtelijk te zijn (5%). In één van de territoria bleek het bedrogen mannetje het jaar erop niet meer aanwezig te zijn. In de enige andere Buteo die op buitenechtelijke jongen is onderzocht, de Galapagosbuizerd, werden geen buitenechtelijke jongen vastgesteld. Overeenkomstig de vondsten van buitenechtelijke jongen bij de Swainsonsbuizerd bleek de copulatiefrequentie hoog te liggen (geen kwantificering). Bij onze Buizerd vond ikzelf ook een hoge copulatiefrequentie, en zag ik diverse buitenechtelijke copulaties (zie Mijn Roofvogels). (chriswbriggs@yahoo.com).

Ciach M., Kwarciany A. & Switala D. 2011. Records of brown plumage aberration in the Common Buzzard *Buteo buteo*. Ornis Svecica 21: 119-121.

Buizerds zijn enorm variabel in hun verenkleed. Toch zijn de hier beschreven exemplaren met geheel lichtbruin en oranje verenkleed uiterst zeldzaam. Beide vogels stamden uit Polen. (michal.ciach@ur.krakow.pl).

Clements R.J. & Everett C.M. 2012. Densities and dispersion of breeding Eurasian Hobbies *Falco subbuteo* in southeast England. Bird Study 59: 74-82.

In zes plots van 48 tot 201 km² werden in ZO-Engeland alle broedende Boomvalken opgezocht. Dat leverde dichtheden op van 9.0 tot 15.0 paren per 100 km². De paren waren gelijkmatig over het gebied verspreid, met de hoogste dichtheden in bosgebieden (bos maakte 7-24% van de plots uit). In enkele gebieden werden paren opgevoerd als broedvogel op grond van aanwezigheid in mei/juni en opnieuw in augustus/september, een enigszins riskante manier van werken (in Nederland zou dat leiden tot een sterk geïnflateerde broeddichtheid). De paren zaten gemiddeld 1.8-2.8 km uit elkaar. De auteurs waarschuwen voor het gebruik van atlasachtige karteringen, omdat die aanmerkelijk lager uitkomen dan soortspecifieke karteringen in vaste plots. Kennelijk zijn Britse atlaswaarnemers anders dan Nederlandse, omdat ze losse meldingen toeschrijven aan foeragerende of trekkende Boomvalken, en dus niet meenemen in hun kartering. Dat leidt tot een onderschatting. In Nederland speelt het omgekeerde: hier worden waarnemingen binnen de datumgrenzen te snel toegeschreven aan broedvogels, met overschatting als gevolg. Hoe dan ook, de Boomvalk is bij uitstek een soort die alleen via soortspecifiek onderzoek goed kan worden gemonitord. (cm. everett@ntlworld.com).

Cortés-Avizanda A., Almarez P., Carrete M., Sánchez-Zapata J.A., Delgado A., Hiraldo F. & Donázar J.A. 2011. Spatial heterogeneity in resource distribution promotes facultative sociality in two trans-Saharan migratory birds. PLoS One 6(6): e21016.

Deze opgeblazen titel wil zeggen dat Zwarte Wouw en Aasgier in de zomer groepsgewijs rond voedselbergen clusteren, maar dat 's winters in de Sahel niet doen. Alhoewel, Zwarte Wouw weer wel, want die hangt ook in Afrika rond vuilnisbelten van mensen. Ze houden er dus verschillende foerageerstrategieën op na. Surprise! (ainara@ebd.csic.es).

Dahl E.L., Bevanger K., Nygård T., Røskaft E. & Stokke B.G. 2012. Reduced breeding success in white-tailed eagles at Smøla windfarm, western Norway, is caused by mortality and displacement. Biol. Conserv. 145: 79-85.

Zeearendterritoria binnen 500 m van windturbines hadden een significant lager broedsucces dan diezelfde territoria te zien hadden gegeven voordat de turbines er waren neergezet. Dat kwam vooral doordat veel territoria verlaten werden na de bouw van de turbines. (espenlie.dahl@nina.no).

Dick D. 2012. Wildlife crime. The making of an investigation officer. Whittles Publishing, Dunbeath. ISBN 978-184995-036-7. 196 pp. Paperback. € 23.99.

Roofvogelvervolging is niet voorbehouden aan Nederland. De Schotten kunnen er ook wat van. Het komt niet vaak voor dat je iets leest over de werkwijze van de mensen die zich bezighouden met het opsporen en vervolgen van de vervolgers. Dave Dick vond na zijn pensioen de tijd om te vertellen hoe hij in dat vak verzeild raakte en uiteindelijk gepokt en gemazeld afscheid nam van een verderfelijke wereld. Als dit boek één ding duidelijk maakt, dan wel dat je voor effectief aanpakken van vervolging toegewijde mensen nodig hebt die langdurig hun beroep uitoefenen. Expertise is enorm belangrijk, en ziedaar waarom het geregeld overplaatsen van politiemensen in Nederland heeft geleid tot uitholling van het opsporingsapparaat. In één klap alle opgebouwde expertise down the drain. In Schotland doen ze dat anders. Als

jongetje was Dick al geïnteresseerd in natuur, een noodzakelijke achtergrond die later belangrijk bleek bij het aanpakken van natuurvernielers. Bedenk daarbij dat toentertijd (jaren zeventig en tachtig) weinig mensen in de natuurbescherming actief waren (wel hadden ze allemaal een baard); veel kennis was er niet, en de faciliteiten waren – laten we zeggen – ‘basic’. Met liefde schrijft Dick over deze tijd, waarin betrokken mensen actief waren voor wie geen zee te hoog ging. Via losvaste beschermingsbaantjes en een baan bij de vogelbeschermingsorganisatie RSPB rolde hij de opsporing binnen (op zich bijzonder, want als de langharige muzikant die hij in de jaren zestig was, was wantrouwen tegenover de politie bijna aangeboren). Zijn taak werd het aanpakken van misdaden tegen vogels.

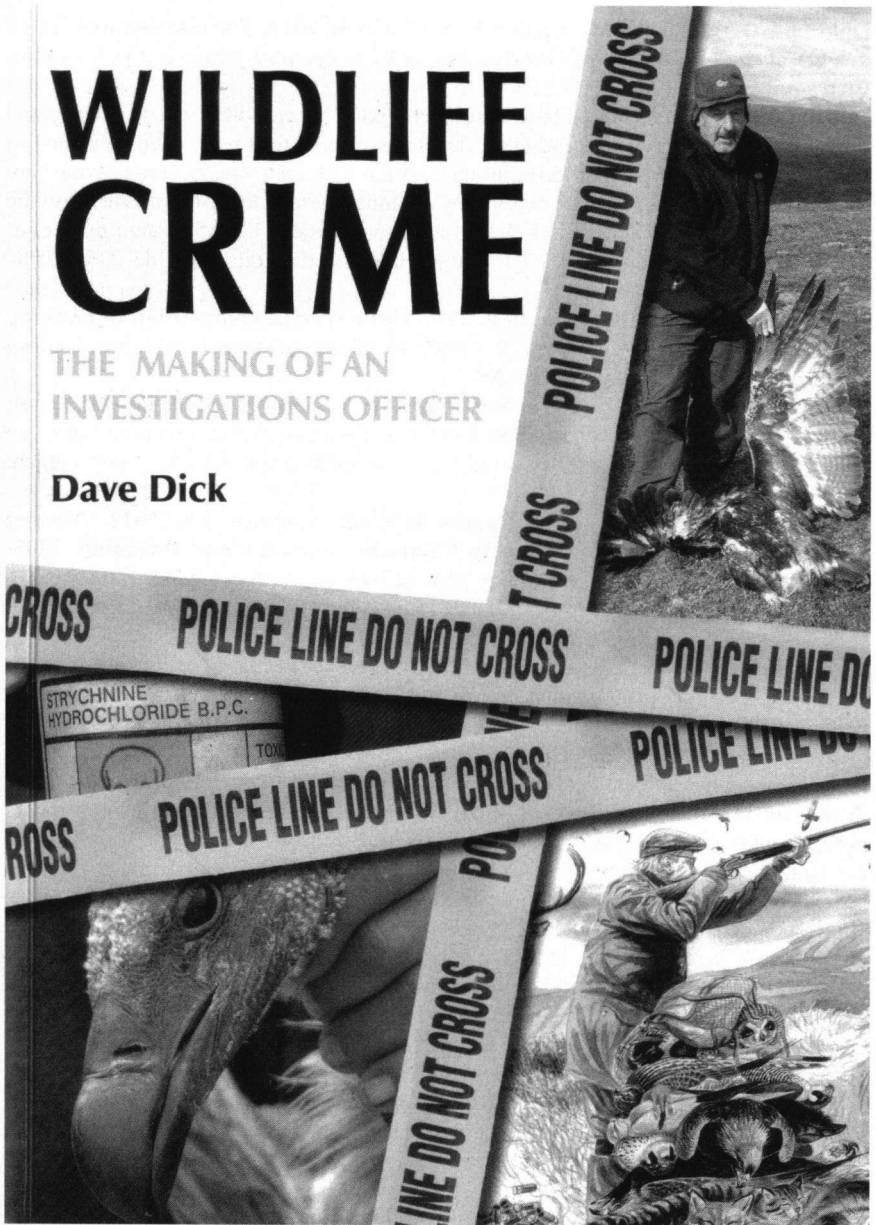
Bij de RSPB leerde hij dat vogelbeschermers zich maximaal moesten inzetten bij de bescherming van vogels en de politie daarbij zo goed mogelijk moesten voorzien van munitie; het daadwerkelijke oppakken van de boef was een zaak van de politie. Dat laatste bleek heel wat minder eenvoudig dan gedacht. Ook daarover uitgebreid verslag, onder meer in een hoofdstuk dat toepasselijk getiteld is: ‘Hoe een deskundige te worden’. Hij gaat verder in op een aantal grote zaken waar hij tegenaan liep tijdens zijn ‘tour of duty’, namelijk roof van roofvogels uit het wild (wie nog gelooft dat al die roofvogels in handen van roofvogelhouders uit de kweek komen, moet vooral dit hoofdstuk lezen, dat geheel is opgehangen aan de Slechtvalk), gifmisbruik (de grootste misdaad in de Schotse natuur, het waard om de volle kracht van het complete politieapparaat tegen in het geweer te brengen, aldus zijn eigen analyse; qua invloed belangrijker dan alle andere vormen van milieumisdaden bij elkaar opgeteld), internationale ontwikkelingen op het gebied van de natuurmisdaad (ook niet misselijk) en zijn omgang met de media (van zeer terughoudend naar open en bloot en frequent). Dit alles is met gevoel voor humor¹⁷, maar ook met grote woede, opgeschreven. Naast algemeen geldende principes kan hij putten uit een rijke voorraad ‘gevallen’, waarvan hij er vele noemt en tot in detail uitwerkt. Deze hoofdstukken zijn voor de uitvoerders van de wet verplichte kost. Heel interessant ook, en typerend voor hoe de zaken er nu voor staan (ook in Nederland), is zijn analyse van het juridische systeem, de journalistiek, de interne cultuur van politie en de politiek. Zonder als een verbitterde oude man te klinken, maakt hij in weinig zinnen duidelijk hoe de aanpak van vervolging is gejuridiseerd, hoe effectief de lobby is van de rijke paters (die verantwoordelijk zijn voor het systematisch uitroeien van rooftuig op landgoederen, zonder dat daarvoor, een heel enkele uitzondering daargelaten, ook maar iemand voor de bak indraait), hoe het politieapparaat kreunt onder intern gehakketak en elkaar vliegen afvangen, hoe lui journalisten zijn geworden, enzovoort. Het is maar goed dat hij niet in Nederland heeft gewerkt, waar dat alles óók – en erger – geldt. Zeer de moeite waard, dit boek. Een bewijs dat alleen met passie en inzet bescherming echt kan werken. Misschien een idee om dit boek gratis te distribueren onder politici, vogelbeschermers, journalisten, vogelaars? Of zouden die het lezen hebben verleerd? Nou, vooruit dan, speciaal voor dit slag mensen heeft Dick enkele pagina’s quotes van de daders opgenomen. Twee minuten leestijd, boodschap duidelijk.

¹⁷ Bij het aanhouden van vogelvangsters op Malta ontdekt hij een mistnetopstelling van 30 m lengte en een hoogte van 10 m. In zijn woorden: ‘Not what you’d call a casual trap site!’

WILDLIFE CRIME

THE MAKING OF AN
INVESTIGATIONS OFFICER

Dave Dick

Dobson A.D.M., Clarke M., Kjellen N. & Clarke R. 2012. The size and migratory origins of the population of Hen Harriers *Circus cyaneus* wintering in England. *Bird Study* 59: 218-227.

Op grond van ringgegevens en broedresultaten lijkt de meerderheid van de in Engeland overwinterende Blauwe Kiekendieven van Britse origine te zijn. Er is enige influx uit Fennoscandiavië, maar het geringe aantal ringmeldingen maakt een betrouwbare schatting onmogelijk. Los van de Orkney Eilanden wordt de Britse winterpopulatie op 581-1000 adulte mannetjes, 534-919 adulte vrouwtjes, 379-653 jonge mannetjes en 348-599 jonge vrouwtjes geschat. De jaarlijkse sterfte ligt tussen de 50 en 75%. (andrew.dobson@bto.org).

Duriez O., Herman S. & Sarrazin F. 2012. Intra-specific competition in foraging Griffon Vultures *Gyps fulvus*: 2. The influence of supplementary feeding management. *Bird Study* 59: 193-206.

Jonge Vale Gieren foerageerden vooral op plekken verder weg van de broedkolonies, bij voorkeur waar weinig voedsel voorradig was. Daarmee bleven ze buiten schot van competitie met volwassen gieren, terwijl ze toch voedsel van hoge kwaliteit kregen. (olivier.duriez@cefe.cnrs.fr).

Enderson J.H., Oakleaf R.J., Rogers R.R. & Summer J.S. 2012. Nesting performance of Peregrine Falcons in Colorado, Montana, and Wyoming, 2005-2009. *Wilson Journal of Ornithology* 124: 127-132.

In verschillende staten in de VS werden de lotgevallen van Slechtvalken gemonitord. Niet verrassend dat er forse verschillen in broedresultaten naar jaar en regio werden gevonden. Over de oorzaken daarvan wordt niet gerept, wel dat voor een betrouwbare monitoring een zeer groot gebied bestreken dient te worden, alsook een lange adem is vereist. In de VS zit de Slechtvalk nog steeds in de lift, getuige de vondsten van nieuw-bezette locaties. (jenderson@coloradocollege.edu).

Franke A., Therrien J.-F., Descamps S. & Bêty J. 2011. Climatic conditions during outward migration affect apparent survival of an arctic top predator, the peregrine falcon *Falco peregrinus*. *J. Avian Biol.* 42: 544-551.

Bij langlevende soorten als de Slechtvalk is overleving van volwassen vogels een belangrijke factor in de populatieontwikkeling. Canadese Slechtvalken die in de Arctis broeden bleken bevattelijk voor klimatologische omstandigheden die ze op de herfsttrek tegenkwamen. 35% van de variatie in de jaarlijkse overleving (73% per jaar voor beide geslachten, hier berekend als het product van echte overleving en plaatstrouw) kwam op conto van het weer zoals uitgedrukt in de Noord-Atlantische Oscillatie in de herfst, en in die van de herfst in het voorafgaande jaar. Deze hoog-noordelijke broedvogels zijn lange-afstandstrekken, die onder meer de Golf van Mexico oversteken op de heenweg (al gebruiken ze bij die oversteek wel de overheersende passaatwind), maar niet op de terugweg. Niet- of minder ver trekkende Slechtvalken hebben een hogere overleving (namelijk die in Schotland en Californië). (alistair.franke@ualbert.ca).

Garratt C.M., Minderman J. & Whittingham M.J. 2012. Should we stay or should we go now? What happens to small mammals when grass is mown, and the implications for birds of prey. *Ann. Zool. Fenn.* 49: 113-122.

Inderdaad, waar blijven al die lekkere hapjes zodra het gras is gemaaid? Deze studie probeert ons te verkopen dat ze grotendeels verkassen naar gebieden met meer dekking. Maar niet allemaal. Bosspitsmuizen, die een hoge energetische behoefte hebben en dus actiever moeten foerageren, werden ook na het maaien nog vaak gepakt door roofvogels. De auteurs suggereren dat muizen, zolang het gemaaid gras er nog ligt, niet allemaal afnokken. Met als uitsmijter: een goede beheersmaatregel voor de roofvogels: gras laten liggen na maaien! Deze studie kan zonder meer in de alsmaar uitdijende reeks van nonsens-studies worden bijgeschreven. Waarom zouden we überhaupt op deze manier ten faveure van roofvogels moeten beheren? Laat die beesten het lekker zelf uitzoeken. Bovendien, als je écht naar eventuele verplaatsingen van muizen wilt kijken, geef ze dan een transponder of iets anders meetbaars mee. Dan weet je tenminste echt wat ze doen. En ja hoor, die studies zijn er ook. Wat blijkt: die muizen taaien helemaal niet af. Dat kan een kind bedenken, want hoezo naar een gebied verkassen met dekking. Zitten daar al niet andere muizen soms, zitten die te wachten op een invasie? (c.m.garratt@ncl.ac.uk).

Gillies J.A., Thomas A.L.R. & Taylor G.K. 2011. Soaring and manoeuvring flight of a steppe eagle *Aquila nipalensis*. J. Avian. Biol. 42: 377-386.

Een vijf jaar oude Steppenarend laat zijn vliegkunstjes zien en doet de onderzoekers versteld staan van de subtiliteit waarmee hij capriolen uithaalt. Zo moeilijk, dat het niet eens te meten was. Een roofvogel gebruikt zijn complete lichaam bij luchtmanoeuvres, elk veertje, elk bot. Dat maakt het gebruik van rigide vliegmodellen riskant: de werkelijkheid is subtieler dan grove simplificaties van de werkelijkheid ons willen doen geloven. (graham.taylor@zoo.ox.ac.uk).

Guerra P. et al. 2012. Emerging and historical brominated flame retardants in peregrine falcon (*Falco peregrinus*) eggs from Canada and Spain. Environment International 40: 179-186.

In Canadese en Spaanse slechtvalken werden aanzienlijke concentraties van gebromeerde vlamvertragers gevonden in eieren die in 2003-07 waren verzameld. Van sommige vlamvertragers, met name BB-153, worden nog steeds residuen gevonden ondanks het verbod op gebruik ervan in 1976 (Canada) en 1984 (Spanje). De halfwaardetijd van dit middel ligt op 13-29 jaar (in mensen), wat maar weer aangeeft dat we lang zitten opgescheept met de erfenissen uit het verleden. Landjagende Slechtvalken in Canada hadden een 10x hogere concentratie van BB-153 in hun eieren dan Slechtvalken in Spanje. (kim.fermie@ec.gc.ca).

Hellmann M. 2011. Der Bestand des Rotmilans *Milvus milvus* im Spätherbst und Winter in einem Schlafgebiet im nördlichen Harzvorland von 1995 bis 2011. Ornithol. Jber. Mus. Heineanum 29: 24-47.

In Sachsen-Anhalt resulteerde de sluiting van een vuilstort in de afname van het aantal overwinterende Rode Wouwen ter plaatse. Elders was dat niet het geval. Een stabiele stand van overwinteraars werd pas in januari bereikt (iets meer dan 100, tegen twee keer zoveel in november en december).

Hunt B.S. 2012. Greenshank seeking protection during Peregrine Falcon attack. British Birds 105: 279.

Een Groenpoot dook onder water toen een juveniele Slechtvalk een vangpoging deed.

Bij een vervolgaanval ging de Groenpoot op een halve meter van een Knobbelzwaan staan (de enige die beschutting bood in de wijde omtrek). Elke aanval ging gepaard met onder water duiken door de Groenpoot. De Knobbelzwaan beperkte de Slechtvalk in zijn mogelijkheden, en de laatste gaf na drie minuten op. (barrie.hunt@virgin.net).
Jiguet F., Chevallier D., Baillon F., Ventroux J. & Cavallin P. 2012. Sub-Saharan staging areas of a first-summer Short-toed Snake Eagle *Circaetus gallicus*. Bird Study 59: 102-104.

Een in Frankrijk geboren Slangenarend bracht zijn eerste winter door in Mali. Hij arriveerde daar op 21 oktober 2007, en gebruikte drie verschillende gebieden van 1.5-89.8 km². In de zomer bestreek hij een iets groter gebied van 118.1 km², overlappend met de wintergebieden. Het bleek om landbouwgebieden langs de Niger te gaan. Ook hier geldt: geen checks ter plekke, maar interpretatie vanachter het bureau. (fjiguet@mnhn.fr).

Kemp A., Kemp M. & Thong-Atree S. 2011. Use of lookout watches over forest to estimate detection, dispersion and density of hornbills, Great Argus and diurnal raptors at Bala forest, Thailand, compared with results from in-forest line transects and spot maps. Bird Conservation International 21: 394-410.

Boomtoppen is in Nederland een stevig verankerde methode om aantallen, broedstatus en nesten van Wespendienven te registreren. In Thailand hebben ze deze methode ook toegepast, en wel op neushoornvogels, fazanten en roofvogels. Een vergelijking met andere methoden van monitoring, in het bijzonder lijntransecten (distance-sampling), laat forse verschillen zien. Voor roofvogels ontbraken helaas gegevens over echte dichtheden, zodat de informatie nergens aan kon worden geijkt. Hoe dan ook, er waren duidelijke seizoensverschillen in trefkans, zo ook naar tijdstip van de dag. Niet verrassend. Nu nog een methode bedenken waarmee in de tropen echte dichtheden kunnen worden uitgeknoebeld. (leadbeateri@gmail.com).

Krüger O., Chakarov N., Nielsen J.T., Looft V., Grünkorn T., Struwe-Juhl B. & Møller A.P. 2012. Population regulation by habitat heterogeneity or individual adjustment? J. Anim. Ecol. 81: 330-340.

Als de dichtheid van roofvogels toeneemt, neemt het reproductief succes af. Hoe komt dat? Bezetten de vogels bij een lage dichtheid alleen de allerbeste territoria (met een hoog reproductief succes), en worden latere binnentreders in de populatie gedwongen genoegen te nemen met lagere-kwaliteit territoria (en dus slechtere broedresultaten)? Of resulteert een toenemende dichtheid voor alle broedvogels in toenemende agressie en competitie, wat op zijn beurt negatief uitwerkt op de broedresultaten? Roofvogels lenen zich goed voor het bekijken van dit soort effecten, omdat ze territoriaal zijn en gemakkelijk op te sporen. Het nadeel is dat ze lang leven: je moet dus lange tijdreeksen hebben. In deze studie zijn Havik, Sperwer, Buizerd en Zearend onderzocht op bovenstaande vragen, en wel aan de hand van reeksen uit Duitsland en Denemarken van 20 jaar of langer. Uit deze studie blijkt een hoger broedsucces in de betere-kwaliteit territoria. Een toenemende dichtheid *per se* had geen negatieve invloed op het broedsucces. De plek is dus belangrijker dan de dichtheid. Zou het echt zo simpel zijn? (oliver.krueger@uni-bielefeld.de).

Lemarchand C., Rosoux R., Pénide M.-E. & Berny P. 2012. Tissue concentrations of pesticides, PCBs and metals among Ospreys, *Pandion haliaetus*, collected in France. Bull. Environ. Contam. Toxicol. 88: 89-93.

Op basis van illegaal gedode Visarenden, en dode nestjongen, onderzochten de Franse onderzoekers het voorkomen van een hele trits pesticiden in deze dieren. PCB's en kwik werden geregeld gevonden (met respectievelijk gemiddeld 0.5 mg/kg en 3.4 mg/kg). De verontreiniging bleek mee te vallen, al moet gezegd dat gebruik van nestjongen misschien vertekent omdat er nauwelijks accumulatie kan zijn opgetreden. (Charles.LEMARCHAND@univ-bpclermont.fr).

Licata P. et al. 2012. Organochlorine pesticides and polychlorinated biphenyls in common buzzard (*Buteo buteo*) from Sicily (Italy). Environ. Monit. Assess. 184: 2881-2892.

Hoewel industrie ontbreekt op Sicilië, en de kans op verontreiniging met gifstoffen verhoudingsgewijs laag is, vonden de auteurs van deze studie zowel DDT als PCBs in weefsel van elf Buizerds (5 juveniel, 6 adult) die 's winters waren binnengebracht in een lokaal asiel. (patrizia_licata@virgilio.it).

Limiñana R., Romero M., Mellone U. & Urios V. 2012. Mapping the migratory routes and wintering areas of Lesser Kestrels *Falco naumanni*: new insights from satellite telemetry. Ibis 154: 389-399.

Vijf volwassen Kleine Torenvalken trokken van Zuid-Spanje in krap een week naar de overwinteringsgebieden in de Sahel in Senegal, Mauretanië en Mali (3244-3606 km). Gemiddeld legden ze per dag 292 km af. In het voorjaar deden ze er 14-34 dagen over (gemiddeld bijna 25 dagen), maar legden ze per dag wel langere afstanden af (220-431 km). In het voorjaar maakten ze gebruik van lange stopovers (plekken waar ze een tijd rondhangen), wat de tegenstelling verklaart tussen aantal trekdagen en per dag afgelegde afstand. Deze gegevens werden met satellietzenders verzameld; eerdere pogingen om de trek te ontrafelen, onder gebruikmaking van geolocators, onderschatten de duur van de najaarstrek (al kun je natuurlijk stellen dat een steekproef van vijf vogels niet echt indrukwekkend is, dus wie weet wat nieuwe studies zullen opleveren?).

Limiñana R., Soutullo A., Arroyo B. & Urios V. 2012. Protected areas do not fulfil the wintering habitat needs of the trans-Saharan migratory Montagu's harrier. Biol. Conserv. 145: 62-69.

Gesatellietzenderde Spaanse Grauwe Kiekendieven leverden veel tracks op in de westelijke Sahel. Daaruit konden verplaatsingen en voorkeuren voor bepaalde regio's worden afgeleid. De meeste hingen rond in Senegal, Zuid-Mauretanië en westelijk Mali. Het totale overwinteringsgebied omvatte 322.000 km². Het gemiddelde individu bestreek een gebied van 26.500 km², vaak een samenraapsel van 1-6 (meestal 2-3) losse kernen die 's winters opeenvolgend werden gebruikt. De grootte van de activiteitsgebieden varieerden niet naar gelang leeftijd van de vogel of winter (drie winterseizoenen bekeken). Er was een redelijke mate van plaatstrouw aan winterplekken. De vogels bejaagden akkerlandjes vaker dan op grond van beschikbaarheid redelijk was. Grasland en savanne werd minder vaak gebruikt. Deze habitatkeuzes zijn niet ter plekke getoetst, maar 'bedacht' op grond van beschikbare

satellietbeelden. Slechts weinig gebied dat de kiekendieven gebruikten staat te boek als beschermd. De auteurs trekken daar de conclusie uit dat er binnen beschermde gebieden meer terrein voor de Grauwe Kiekendief geschikt moet worden gemaakt. Dat is natuurlijk baarlijke onzin, al was het maar omdat je daarmee het terrein voor andere soorten ongeschikt maakt. Bovendien, en zo naïef zijn de auteurs ook weer niet, is er geen schijn van kans dat zo'n voorstel überhaupt in Afrika wordt toegepast. En om dan te besluiten dat het grondgebruik buiten de reservaten ook nog eens verbeterd moet worden ten faveure van de biodiversiteit, tsja. Lucht verplaatsen, onder het mom van bescherming. (ruben.lm@gmail.com).

Martínez A., Crespo D., Fernández J.A., Aboal J.R. & Carballeira A. 2012. Selection of flight feathers from *Buteo buteo* and *Accipiter gentilis* for use in biomonitoring heavy metal contamination. Science of the Total Environment 425: 254-261.

Concentraties kwik werden bepaald aan de hand van elk van de handpennen van 20 Buizerds en 49 Haviken. Roofvogels lozen voor een deel hun via het voedsel opgenomen gif via hun veren, een handig systeem waarmee tijdens de jaarlijkse rui kwalijke stoffen uit het lichaam kunnen worden afgevoerd. Maar niet alle veren worden daar in gelijke mate voor gebruikt. Dit onderzoek was bedoeld om te achterhalen welke pennen het geschiktst zijn om kwik in het milieu te monitoren, en om daar dan een vast protocol van te maken waarmee het onderzoek kon worden gestandaardiseerd. Zowel binnen als tussen veren van dezelfde soort bleek een hoge mate van variatie in kwikconcentraties voor te komen. Er wordt daarom voorgesteld om bij Buizerds handpen 6 te nemen (geteld van binnen naar buiten), bij haviken handpen 7. Deze veren geven het meest representatieve beeld van de verontreiniging met kwik. (jangel.hernandez@usc.es).

McCanch N. 2012. Apparent coloboma in an adult Sparrowhawk. British Birds 105: 278.

Een adult vrouwtjessperwer had in haar rechteroog een coloboom, een gat in de structuur van de iris. Deze vogel was een jaar eerder als tweede kalenderjaarsvogel gevangen; toen was niets opgevallen. Kennelijk kunnen vogels met zo'n afwijking overleven. (nvmccanch@hotmail.com).

Mellone U., López-López P., Limiñana R. & Urios V. 2012. Wintering habitat of Eleonora's Falcons *Falco eleonora* in Madagascar. Bird Study 59: 29-36.

Elf Eleonora's Valken van de Balearen en omgeving werden met satellietzenders gevolgd gedurende hun escapades in Madagaskar. De vogels verbleven in het noordelijke deel van het eiland, waar ze ongeveer vijf maanden rondhingen in één of twee kerngebieden met een totale omvang van gemiddeld 606 km². Twee vogels die het jaar ervoor waren gevolgd, bleken plaatstrouw te zijn. Het belangrijkste habitat was gedegradieerd vochtig bos en cultuurland. Ze meden graslanden en vochtig bos sec. Let wel: dit zijn bevindingen vanachter het bureau, een check ter plaatse was er niet. (ugomellone@libero.it).

Mihoub J.-B., Gimenez O., Pilard P. & Sarrazin F. 2011. Challenging conservation of migratory species: Sahelian rainfalls drive first-year survival of the vulnerable Lesser Kestrel *Falco naumanni*. Biological Conservation 143: 839-847.

Rekening houdend met problemen bij het seksen van jonge Kleine Torenvalken, en de geringe terugkeer kans van juvenielen op de geboorteplaats, komen de auteurs op een overleving van 50% in het eerste levensjaar, en van 72% in de latere levensjaren. De overleving van jonge valken hing samen met regenval in de Sahel, het overwinteringsgebied van deze soort. Er werden geen verschillen in overleving naar geslacht gevonden. (mihoub@mnhn.fr).

Møller A.P., Peralta-Sánchez J.M., Nielsen J.T., López-Hernández E. & Soler J.J. 2012. Goshawk prey have more bacteria than non-prey. J. Anim. Ecol. 81: 403-410.

Veren van Houtduiven, Gaaien en Merels die door Haviken waren buitgemaakt hadden een driemaal hogere bacterielast dan veren van dezelfde soorten die niet door haviken waren opgevreten (geruide veren die los in het bos waren gevonden). Zelfs indien gecorrigeerd voor tijdstip van de vondsten, de grootte en massa van de losse veren en de datum waarop ze werden geanalyseerd, bleef dat verschil overeind. Zou een hoge bacterielast resulteren in een groter predatierisico? En zou broeden in de buurt van een roofvogel echt leiden tot minder poetsen (want je moet als prooi soort immers constant op je hoede zijn), en dus een hogere bacterielast? Resulteert een hogere bacterielast inderdaad in een sterkere afbraak van keratine, waardoor veren minder flexibel worden en de luchtstromen minder efficiënt langs de veer lopen? En krijgen 'vieze' vogels echt meer bacteriën binnen tijdens het poetsen, waardoor hun immuunsysteem in werking treedt? Het lijkt erop alsof er buiten van alles gebeurt dat zich buiten ons directe blikveld afspeelt. Of blijft er bij een herhaling van dit onderzoek niets van over? (anders.moller@u-psud.fr).

New L.F., Buckland S.T., Redpath S. & Matthiopoulos J. 2012. Hen harrier management: insights from demographic models fitted to population data. J. Appl. Ecol. 48: 1187-1194.

Bijna alle onderzoek in Groot-Brittannië aan Blauwe Kiekendieven werd gedreven door de mogelijke invloed die deze soort op hoenders zou hebben. In dit stuk wordt strikt naar de demografie van de soort gekeken. De jonge kiekendieven van Langholm, Schotland, vertonen weinig trouw aan de geboorteplaats, maar zwerven over de wijde omtrek uit. Ze zoeken broedterreinen die rijk zijn aan Aardmuizen en Graspiepers, hun hoofdprooi. Eenmaal gevestigd zijn ze plaatstrouw, en hun jaarlijkse overleving hangt vooral samen met de dichtheid van Graspiepers. De dichtheid van Blauwe Kieken op heidevelden die voor hoenders worden beheerd hangt, indien de vervolging zou stoppen, vooral samen met het aanbod van woelmuizen. (leslie@mcs.st-and.ac.uk).

Nicolai B. 2011. Rotmilan *Milvus milvus* und andere Greifvögel (Accipitridae) im nordöstlichen Harzvorland. Situation 2011. Ornithol. Jber. Mus. Heineanum 29: 1-26. In 2011 werden op 440 km² in het voormalige Oost-Duitsland 117 Buiszards, 98 Rode Wouwen, 32 Zwarte Wouwen, 29 Bruine Kieken, 43 Torenvalken, 3-5 Boomvalken, 1 Havik (nieuw als broedvogel!) en mogelijk 1 Grauwe Kiek als broedvogel gevonden. In vergelijking met tellingen vanaf de jaren tachtig zijn Buiszard en Rode Wouw redelijk stabiel gebleven, Zwarte Wouw nam toe en Torenvalk nam af. Broedresultaten van de Rode Wouwen zijn mager; veel uitval en weinig jongen per succesvol paar. Als oorzaak

wordt gedacht aan voedselschaarste (sterk intensivering van het landgebruik). Verkeer, windturbines en predatie vergen steeds meer slachtoffers, bomenrijen worden gekapt (weg broed- en slaappleaatsen), en wasbeerhonden en nijlgezanten hebben ook in Oost-Duitsland bijgedragen aan het vergroten van de biodiversiteit. (nicolai@halberstadt.de). Nordlöf U., Helander B., Eriksson U., Zebühr Y. & Asplund L. 2012. Comparison of organohalogen compounds in a white-tailed sea eagle egg laid in 1941 with five eggs from 1996 to 2001. *Chemosphere* 88: 286-291.

Wie wat bewaart, die heeft wat. Een zeearendei uit 1941 leverde mooi vergelijkingsmateriaal met vijf eieren die in Zweden in 1996-2001 werden verzameld. Het ei uit 1941 bevatte al HCB en een hoge concentratie van PCDD/Fs, maar nog geen DDT (of een metaboliet ervan), HCH of PBDE. Van zeven onderzochte PCB's werden er in 1941 al twee met vrij hoge concentraties aangetroffen. Concentraties van PCB's waren 70-230 x hoger in de recente eieren. (ulrika.nordlof@itm.su.se).

Pohja-Mykrä M., Vuorisalo T. & Mykrä S. 2012. Organized persecution of birds of prey in Finland: historical and population biological perspectives. *Ornis Fennica* 89: 1-19.

Roofvogelvervolgning is van alle tijden en alle plaatsen. Ook in Finland, waar het al in 1734 werd aangemoedigd door beloningen uit te loven. Alle soorten uilen en roofvogels konden tussen 1898 en 1923 op intensieve vervolging rekenen, met regionale oplevingen sindsdien. Vanaf de late 19de eeuw begonnen professionele biologen de zin van deze vorm van wildbeheer in twijfel te trekken. De huidige bescherming – voor de meeste soorten startend in 1923 (en vooral na de Tweede Wereldoorlog vorm krijgend) – heeft de verliezen door eerdere vervolging geheel gecompenseerd. Lokaal kon vervolging grote invloed hebben op aantallen en dichtheid, soms zelfs leidend tot uitroeiing (Bastaardarend). De Havik was bij uitstek de gebeten hond, zoals overal in Europa. Nog in de jaren zestig werden er jaarlijks minstens 5000-6000 om zeep gebracht. Indachtig de intensieve vervolging was het effect ervan verbazingwekkend gering vanwege de hoge reproductiecijfers (als in Nederland). Er werd geen blijvende afname bewerkstelligd met vervolging, ook niet indien zo intensief beoefend als voor Havik. De huidige afname van Haviken, vooral in Zuid-Finland, volgt op het instorten van de hoenderpopulaties. Doordat de Finnen tegenwoordig rijk zijn (en de 'noodzaak' van vervolging vanuit economische motieven is komen te vervallen) en de wetgeving ten positieve van roofvogels is veranderd, is vervolging op dit moment een kleinschalig fenomeen dat op aantallen noch dichtheid enige invloed heeft. (makripo@utu.fi).

Pokrovsky I., Ehrich D., Ims R.A., Kulikova O., Lecomte N. & Yoccoz N.G. 2012. Assessing the causes of breeding failure among the rough-legged buzzard (*Buteo lagopus*) during the nestling period. *Polar Research* 31: 1-5.

Met time-lapse camera's volgden de auteurs de broedperikelen op nesten van Ruigpootbuizerds op de Russische toendra van het Nenetsky Reservaat (2007-10). Op 19 nesten werden 26 sterfgevallen van jongen geregistreerd. In tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, namelijk dat uitval op nesten van roofvogels vaak te wijten is aan (al dan niet facultatief) kaïnisme, was de sterfte bij deze Ruigpoten het gevolg van slecht weer. Nu moet gezegd, dat deze conclusie voornamelijk op de bevindingen bij

twee nesten is gebaseerd, een minieme steekproef. (ivanpok@mail.ru).

Rutz C. 2012. Brood sex ratio varies with diet composition in a generalist raptor. *Biological Journal of the Linnean Society* 105: 937-951.

Deze studie speelde zich in Hamburg af, waar Haviken zich halverwege de jaren tachtig als broedvogel vestigden; in 2002 waren dat er al 25. Ze broeden daar in parken, op begraafplaatsen, rond ziekenhuiscomplexen en in privétuinen. Het hoofdvoedsel bestaat uit stadsduiven (36% van het totale dieet). Opmerkelijk genoeg bleek de geslachtsverhouding onder de nestjongen positief te correleren met het aandeel stadsduif in het dieet: hoe meer duiven, hoe groter het aandeel mannen onder de nestjongen (nogal verrassend, omdat het 'duurdere' geslacht, in termen van energetische kosten bij de opvoeding, bij Haviken het vrouwtje is; je zou dan juist meer vrouwen verwachten bij een groter aanbod van hoogwaardig voedsel. Hoewel: misschien is het 'overproduceren' van mannen bij een hoog voedselaanbod profijtelijker in termen van fitness dan van vrouwen.) Nóg interessanter: dit fenomeen bleek te werken op paarniveau, en dat had weer te maken met clusters van prooien, en de toegang van individuele paren tot die clusters. Hoewel de auteur vermoedt dat zijn studie geen statistische artefacten heeft opgeleverd, is de tijdsspanne (5 jaar) aan de korte kant. Bovendien laat de Berlijnse havikpopulatie, óók echte duiveneters, een veel minder sterk mannenoverschot zien. Reden te meer om ook elders op paarniveau het voedselaanbod bij te houden, en wie weet wat experimenteel bijvoeren kan opleveren! (rutz@zoo.ox.ac.uk).

Rutz C. 2012. Predator fitness increases with selectivity for odd prey. *Current Biology* 22: 820-824.

Net als in Nederland (zie hoofdstuk Postduif in Mijn Roofvogels) waren ook de Hamburgse Haviken van Christian Rutz selectief in hun keuze uit stadsduiven: ze hadden een voorkeur voor witte duiven, die maar 1.6% van de stadsbevolking uitmaakten maar daarentegen met 20.9% in het dieet van stadshaviken figureerden. Sterker nog, uit zijn studie blijkt dat de broedprestaties van Haviken beter waren naarmate ze een hoger aandeel witte duiven sloegen (resultaat bleef overeind indien gecorrigeerd voor leeftijd: oudere Haviken zijn betere jagers dan jonge). Deze predatiedruk zou moeten leiden tot een afname van het aandeel witte duiven in de populatie (een sterke negatieve selectie immers), maar dat is het niet het geval. De duifjes houden er namelijk een paarsysteem op na waarbij de zeldzaam voorkomende kleurvariant (wit in dit geval) zeer wordt gewaardeerd als partner ('negative assortative mating'). Tot slot blijft de vraag over: hoe flikken die Haviken het vangen van afwijkend gekleurde duif in een groep? Wie weet gaan we daar binnenkort over lezen, want er zijn minicamera's in omloop die de jachtstrategie van Haviken in het echt kunnen volgen. Spannend! (christian.rutz@zoo.ox.ac.uk).

Saga Ø. & Selås V. 2012. Nest reuse by Goshawks after timber harvesting: Importance of distance to logging, remaining mature forest area and tree species composition. *Forest Ecology and Management* 270: 66-70.

Hoe groot is de kans dat een Havik zijn nest opnieuw gebruikt als er bos is geveld in de buurt van zijn oude nest (binnen 50 m)? Dit werd in Zuid-Noorwegen onderzocht. Dat hergebruik bleek samen te hangen met de aanwezigheid van

fijnsparren. In bos gedomineerd door fijnspar vond hergebruik minder vaak plaats dan in controlegebieden, vermoedelijk omdat fijnspar in Noorwegen intensiever wordt gedund en daardoor minder alternatieve nestplaatsen biedt. De auteurs stellen voor om minstens 2 ha bos rond het nest met rust te laten tijdens vellingen, om de kans op hergebruik van het nest zo groot mogelijk te maken. (vidar.selas@umb.no).

Schindler S., Hohmann U., Probst R., Nemeschkal H.-L. & Spitzer G. 2012. Territoriality and habitat use of common buzzards (*Buteo buteo*) during late autumn in northern Germany. *J. Raptor Res.* 46: 149-157.

In de herfst van 2000 voerden de auteurs punttellingen uit in Sleeswijk-Holstein, waarbij ze in een gebied van 20 km² 1537 waarnemingen van Buizerds en 109 dito van Ruigpoten deden op 20 opeenvolgende dagen. Na wat statistisch gegoochel komen ze tot de conclusie dat Buizerds bij voorkeur gebieden aandeden die op enige afstand lagen van nestplekken van het voorjaar voorafgaande aan de telling, waar een relatief hoge muizendichtheid was (geteld aan de hand van holletjes) en een lage dichtheid van zitposten. De in hetzelfde gebied overwinterende Buizerds en Ruigpoten beïnvloedden elkaar niet. De conclusie lijkt te zijn dat de lokale territoriumhouders de niet-broeders buiten het broedseizoen wegdrücken naar suboptimale habitats (vooral laaggelegen graslanden, waar kennelijk de dichtheid van veldmuizen lager is). (stefan.schindler@univie.ac.at).

Sievwright H. & Higuchi H. 2011. Morphometric analysis of the unusual feeding morphology of Oriental Honey Buzzards. *Ornithol. Science* 10: 131-144.

Dat Wespendien rare roofvogels zijn weten we al geruime tijd. Ze rúiken zelfs anders. In deze studie van Maleise Wespendien werden van kop en poten elk elf verschillende metingen gedaan. In vergelijking met andere roofvogels hebben ze een lange washuid en een spleetvormig neusgat, een smalle snavel met kort haak, korte teenkootjes maar flexibele tenen, en vlakke nagels. Dat wisten we allemaal allang, maar is hier netjes gemeten. Ook hier wordt weer gerefereerd aan het stukje van Kuno in een Japans blad (in het Japans, dus daar ga je), waarin wordt gesuggereerd dat ze een wespensafstotend geurtje dragen. Ik moet dat nog zien. Het zou mooi zijn geweest als dat was onkracht/bewezen, maar helaas. (hollysievwright@cantab.net).

Siverio M., Siverio F., Rodriguez B. & Rodriguez A. 2011. Long-term monitoring of an insular population of Barbary Falcon *Falco peregrinus peregrinoides*. *Ostrich* 82: 225-230.

Lange termijn betekent hier 15 jaar, van 1993 tot 2008. In die periode steeg het aantal slechtvalkparen op Tenerife van 2 naar 12 (5.48 paren per 100 km²). Ze broeden daar ruim drie km uit elkaars nabijheid. Op 79 geanalyseerde broedpogingen bedroeg de jongenaanwas gemiddeld 1.92 per paar; er zat geen verandering over de tijd in. (mansiverio@telefonica.net).

Tavecchia G., Adrover J., Navarro A.M. & Pradel R. 2012. Modelling mortality causes in longitudinal data in the presence of tag loss: application to raptor poisoning and electrocution. *J. Anim. Ecol.* 49: 297-305.

Rekening houdend met verlies van vleugelmerken en radiozenders becijferen de auteurs de sterfte onder Rode Wouwen op Mallorca. Het blijkt dat opzettelijke vergiftiging 53% van de totale sterfte voor zijn rekening neemt, tegen 12% door electrocutie.

Jongere dieren waren bevattelijker voor vergiftiging dan oudere, waarschijnlijk omdat ze over grotere gebieden uitzwerven en dus grotere kans liepen in aanraking te komen met vergiftigd aas. De overleving zou stijgen van 76% naar 91% als beide verliesfactoren zouden worden uitgeschakeld. (g.tavecchio@uib.es).

Vasko V., Laaksonen T., Valkama J. & Korpimäki E. 2011. Breeding dispersal of Eurasian kestrels *Falco tinnunculus* under temporally fluctuating food abundance. *J. Avian Biol.* 42: 552-563.

Tot in detail konden Finse onderzoekers de dispersie van hun Torenvalken uitwerken, gebaseerd op 24 jaar onderzoek en honderden individuen. Het bleek dat de woelmuizenstand in het voorjaar een belangrijker invloed op dispersie had dan in het najaar (twee maal zo lange afstanden, en verder voor vrouwen dan voor mannen, in voorjaren met weinig muizen). In Finland is de relatie muizenaanbod-Torenvalk sterker dan bij ons. (vvas@utu.fi).

Zuberogoitia I. & Martínez J.E. (eds). 2012. Ecology and conservation of European forest-dwelling raptors. Departamento de Agricultura de la Diputación Foral de Bizkaia, Bilbao. Gebonden met stofomslag, 408 pp. ISBN 978-84-7752-489-2. Prijs onbekend.

Een goed idee om eens een aantal studies naar bosbewonende roofvogels en uilen in Europa op een rijtje te zetten, met vooral aandacht voor langlopend onderzoek en studies uitgevoerd door niet-wetenschappers. Bos is in dit geval een ruime benaming voor bos, steppe, boerenland en zelfs complete landen. Toch is uiteindelijk de nadruk op Spanje komen te liggen, niet verwonderlijk gezien de samenstelling van de redactie en het Baskische initiatief. Van de kleine oad 62% uit Spanje, de rest uit Finland, Duitsland, Griekenland, Frankrijk, Zwitserland, Denemarken en Verenigd Koninkrijk (1-3 studies per land). Er is aandacht voor algemene trends in Europa, beheer en bescherming, veldmethoden (niet altijd relevant in een Nederlandse setting), verspreiding (en interacties), soortecologie, en dispersie en trek (inclusief overwintering, onder meer van gesatellietzenderde juveniele Slangenarenden in de Sahel). Slechts weinig studies behandelen een ecologisch principe waarbij roofvogels het vehikel zijn om dat principe te verhelderen. Eén zo'n studie betreft polymorfisme van het verenkleed (bleke, donkere of rossige vormen), en hoe dat uitwerkt op het leven; hier wordt dat geïllustreerd aan de hand van Bosuilen en Buizerds. 'Raptors' wordt in dit boek dus breed opgevat, namelijk met inbegrip van uilen (vooral studies van Bosuil). Vanwege de nadruk op Spanje is er veel aandacht voor gieren, arenden (Keizerarend, Dwergarend, Slangenarend en Visarend, met ook studies uit Finland, Frankrijk en Griekenland), maar Buizerd, Havik, Boomvalk (de langlopende studie van Klaus Fiuczynski in Berlijn) en Rode Wouw (Corsica, UK) komen uitgebreid aan de orde. Hoewel veel van deze studies al in de wetenschappelijke literatuur hun weg vonden (dus eigenlijk oude koek), is de presentatie in deze vorm voor een groter publiek niet zo gek gekozen. Het boek is namelijk fraai uitgegeven, met veel kleurenfoto's (portretten, maar ook veel detailfoto's, landschappen, gedragingen, andere diersoorten, onderzoekers), kaarten en grafieken. In wetenschappelijke artikelen is het onleesbaarheidsgehalte vaak hoog, maar dat is hier niet het geval. Een aangenaam bladerleesboek, dus, met een schat aan informatie. Jammer dat een register ontbreekt.

ECOLOGY AND CONSERVATION OF EUROPEAN FOREST-DWELLING RAPTORS

Bizkaiko Foru Aldundia
Diputación Foral de Bizkaia